

УДК 351.751

DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2020.3.09>**ІГОР ІВАНОВИЧ СЕНЧУК,***кандидат юридичних наук, доцент,
Харківський національний університет внутрішніх справ;* <https://orcid.org/0000-0003-0025-8143>,
*e-mail: kafpdp@ukr.net***PR-АСПЕКТ ТА ОСНОВНІ ФАКТОРИ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ ІНФОРМАЦІЇ
НА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ**

Досліджено сучасну практику поширення інформації про діяльність органів влади, зокрема у правоохоронній сфері, з метою з'ясування ролі та впливу інформації про діяльність правоохоронних органів на підвищення їх авторитету та довіри серед населення і забезпечення належного виконання правоохоронних функцій відповідними посадовими особами. Виокремлено й охарактеризовано три основні фактори негативного впливу інформації на діяльність правоохоронних органів. Дослідження таких факторів дозволяє розробити та науково обґрунтувати правові механізми зменшення або нівелювання їх шкідливого інформаційного впливу на діяльність органів влади, державний суверенітет та забезпечення правопорядку в країні.

Ключові слова: *інформація, шкідлива інформація, негативний вплив шкідливої інформації, інформаційна безпека держави, правові способи захисту від дії шкідливої інформації, інформаційна безпека.*

*Оригінальна стаття***Постановка проблеми**

Із кожним днем становлення інформаційного суспільства учасників інформаційного простору все більше турбують проблеми діяльності органів влади, в тому числі висвітлення фактів належного виконання покладених обов'язків, приклади успішної практики окремих посадовців. Однак, як не прикро визнавати, інформація про позитивні приклади реалізації функцій держави не набуває інформаційного розголосу. Більше уваги привертають саме негативні практики: корупційні прояви, невдалі висловлювання, неналежне виконання своїх обов'язків і некомпетентність окремих працівників. І хоча така інформація має епізодичний характер, стосується одного представника державного органу, широке висвітлення в засобах масової інформації, повторюваність, акцентування особливої уваги створює ілюзію повсякчасного та всеохоплюючого поширення негативу в діяльності органу державної влади зокрема та держави в цілому.

Все більшої уваги суспільства в діяльності органів державної влади всіх рівнів привертає інформаційний супровід – інформація, яка цілеспрямовано розповсюджується органом або стає відомою необмеженому колу осіб унаслідок інших обставин її розповсюдження. Загальновідома теза «інформація керує світом» сьогодні набуває особливого значення та подекуди має крайні прояви. Поширення та вхо-

дження інформаційних технологій у повсякденне життя людей призводить до ширшого потоку інформації, яка впливає на людину. По суті, за час зміни одного покоління (25–30 років) українське суспільство пройшло шлях отримання інформації від читання газет чи перегляду однієї передачі новин до постійного потоку інформаційних повідомлень. Витрати сил людини на отримання загальнопоширеної інформації значно зменшилися. Раніше отримання новин чи інформації про діяльність органів влади мало характер цілеспрямованої діяльності з певною витратою часу й енергії, а сьогодні інформація може надходити до людини поза межами її волі (спам) або з її мовчазної згоди. Тому за досить короткий час отримання інформації пройшло шлях від активної діяльності «споживача» інформації до цілеспрямованої активної діяльності її поширювача, направленої на «споживання» інформації цільовою аудиторією, інколи поза волею такої аудиторії.

Каналами та джерелами поширення інформації стають не стільки інформаційні агентства і засоби масової інформації, як це передбачено законодавством¹, скільки технології та суб'єкти,

¹ Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації: Закон України від 23.09.1997 № 539/97-ВР //

які мають доступ до таких технологій. Це призводить до створення можливостей для маніпулювання суспільною думкою та прямого впливу на діяльність державних органів.

У такій ситуації все більшого значення набуває необхідність дослідження правових та організаційних заходів мінімізації негативного впливу інформації на діяльність правоохоронних органів для підвищення їх авторитету серед населення і забезпечення належного виконання правоохоронних функцій.

Стан дослідження проблеми

Питанню підвищення авторитету державних органів присвячено низку праць учених у галузі права, державного управління, соціології та психології. Окремим напрямком досліджень із цієї тематики є так звані PR-менеджмент як у широкому розумінні, так і стосовно діяльності правоохоронних органів. Однак на сучасному етапі не було здійснено наукового узагальнення механізмів і наслідків поширення інформації про діяльність державних органів, у тому числі правоохоронних.

Мета і завдання дослідження

Метою статті є з'ясування ролі та впливу інформації про діяльність правоохоронних органів на підвищення їх авторитету та довіри серед населення і забезпечення належного виконання правоохоронних функцій відповідними посадовими особами.

Завданням статті є визначення основних факторів впливу інформації на діяльність правоохоронних органів, дія яких призводить до зменшення ефективності роботи правоохоронців та авторитету держави серед громадян.

Наукова новизна дослідження

Представлена робота є першим дослідженням основних факторів негативного впливу інформації про діяльність державних органів у правоохоронній сфері за сучасних умов розвитку інформаційного суспільства та збройної агресії проти України.

Виклад основного матеріалу

За роки незалежності Україна зробила суттєвий поступ щодо розвитку вітчизняної інформаційної сфери як особливої системи суспільних відносин, які виникають в усіх сферах життя і діяльності суспільства та держави в результаті одержання, використання,

поширення і зберігання інформації. Насамперед це стосується законодавчого закріплення права особи на інформацію та вільне поширення її всередині країни і за кордоном, трансформації моделі взаємовідносин між органами державної влади та засобами масової інформації, створення національних систем і мереж інформації тощо [1, с. 95].

Із розвитком інформаційних технологій в Україні інформація про діяльність органів влади стає основним потоком інформаційних повідомлень, які налаштовані на широку аудиторію, тобто не мають цільової аудиторії, вузькоспеціалізованої за віком, професією, майновим станом чи іншою ознакою диференціації. Основою такого інформаційного потоку здебільшого є служби новин засобів масової інформації й інформаційних агентств. Аналіз випусків новин основних телеканалів за останні 25 років, загальнодоступних сьогодні, показує зміщення вектора інформаційних повідомлень у бік висвітлення політичної тематики і зменшення кількості повідомлень соціального та виробничого характеру.

Висвітлення політичних подій та діяльності центральних і місцевих органів влади становить близько 50–80 % ефірного часу повідомлень новин. Наступним за обсягом блоком новин є висвітлення надзвичайних подій. Не секрет, що будь-які дані є вихідними для думок, а як відомо, думки – початок дій. У зв'язку з цілою низкою соціально важливих подій, від призначення повторного голосування другого туру на виборах Президента України у 2004 р. до збройної агресії проти України в останні роки, увага суспільства досить серйозно прикута до змісту та контексту інформаційних повідомлень служб новин.

Більше того, з'явилася та набула популярності ціла низка політичних шоу, в яких беруть участь найвищі посадові особи держави та лідери ключових політичних сил. Практика перетворення політики на інформаційно-розважальний контент призводить до створення умов маніпулювання думкою громадськості за кількома сценаріями, які залежать від різних чинників: від редакційної політики каналів до простої добросовісності та чесності власників каналів і журналістів. Інформацією в політичних шоу за участі державних діячів або службовців високих рангів стають не стільки фактичні дані про діяльність держави, скільки висловлювання, емоції та прояви невербального спілкування.

На нашу думку, висвітлювана в політичних шоу інформація несе загрозу державі з таких причин. Будь-який державний службовець або

База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/539/97-вр> (дата звернення: 03.09.2020).

діяч під час участі у програмі приймає правила модератора та стає керованим, а не керуючим суб'єктом. Залежно від політики каналу висловлювання й аргументи державного службовця протягом програми модеруються саме каналом в особі ведучого. Відповідно, виникають непоодинокі випадки перебивання та зупинки висловлювань, викидання фраз із контексту, зупинка промови на зручному для каналу повідомленні, маніпулювання часом для надання аргументів різними сторонами дискусії тощо. Крім того, за результатами шоу працівниками телеканалів монтуються короткі інформаційні сюжети, в яких досить часто спотворюється або не враховується контекст подачі коротких реплік, що може призводити до невідповідності поданої інформації дійсності, а головне, робиться це завдяки саме державним службовцям. Подальше спростування та пояснення контексту окремої фрази вже мало впливає на психоемоційний результат споживання інформації цільовою аудиторією. Тому в шоу створюються всі умови для маніпулювання подачею інформації, що призводить до суттєвої зміни інформаційної сутності даних.

Наступна загроза від політичних шоу за участі державних службовців полягає в людській сутності державного службовця як учасника шоу. Всі публічні особи та державні службовці все ж є людьми з притаманними кожному з них особливостями характеру, темпераменту, емоцій, життєвих принципів тощо. Саме це робить їх вразливими до застосування певних психологічних прийомів впливу, які не кожна людина здатна розпізнати й адекватно на них відреагувати. Так, людина може бути високопрофесійним фахівцем у своїй галузі та висококласним управлінцем у певній сфері, однак не може публічно перед камерами спокійно, врівноважено та професійно виступити і надати відповіді на поставлені питання. Навіть під час проведення бінарних занять перед здобувачами освіти висококваліфіковані професіонали у своїй сфері не завжди спокійно можуть провести заняття з майбутніми колегами, відчувають тривогу, плутаються у висловлюваннях тощо. Державний службовець на політичному шоу потрапляє в агресивне та невідоме середовище, через що в нього підвищується рівень тривожності, на перший план виходить емоційна складова поведінки, а не інтелектуально-інформаційна. У такому стані особа є більш схильною сприймати застосовані до неї психологічні прийоми впливу. Більше того, не кожен професіонал, у тому числі на державній службі, достатньою мірою володіє прийомами ораторського мистецтва,

правилами аргументування та переконування аудиторії. Це не входить до обов'язкового переліку знань, умінь і навичок професіоналів у багатьох сферах суспільного будівництва. Тому виникають ситуації, коли відносно молодий, але підготовлений політик із мінімальними або навіть поверхневими знаннями в галузі «розгромно перемагає» в публічній дискусії зрілого професіонала – керівника органу влади. Однак унаслідок практики державного будівництва та функціонування державних інституцій усі відомості, публічно проголошені державним службовцем, є офіційною інформацією. За таких умов суспільство отримує вербальну та візуальну інформацію про діяльність органу влади, з якої легко зробити висновок про переважання серед керівництва держави непрофесійних кадрів.

Зрозуміло, що в описаних ситуаціях та за умови охоплення широкою аудиторією створюються умови для маніпулювання суспільною думкою шляхом формування певного інформаційного фону, який супроводжує діяльність державних органів. Розуміння особливостей і закономірностей негативного інформаційного впливу на людську свідомість стає не лише обов'язковим елементом загальної людської культури, а й необхідною умовою для виживання та безпеки людини в сучасному світі. Людина, яка володіє такими знаннями, може самостійно створити психологічний фільтр для інформаційних потоків, що впливають на її свідомість, сформувати установку на аналітичне і критичне ставлення до будь-якої інформації, що надходить із зовнішнього середовища [2, с. 36].

Ще одним фактором потужного впливу інформації на українське суспільство є його політико-інформаційна незрілість. Значна частина громадян України (переважно старшого віку) схильна з високою довірою ставитися до інформації, поданої саме службами новин. В Україні не вибудована перевірена часом система потужної системи організації державної влади. За таких умов під впливом «суспільної думки» або «суспільного запиту» досить часто змінюється навіть державний устрій. Підтвердженням цього є досить часті внесення змін до Конституції України й ухвалення нових редакцій законів України, які регулюють діяльність вищих і центральних органів державної влади.

Інформаційна незрілість громадянського суспільства в Україні не дозволяє критично ставитися окремим особам до отриманої інформації, відрізнити правдиву інформацію від неправдивої. Більше того, досить слабка здатність суспільства усунуватися від негативного

впливу недостовірної інформації та застосування сучасних методик інформаційного впливу на соціум породжують нестабільність соціальних процесів, різні прояви правового нігілізму. Однак необхідно вказати, що такі тенденції спостерігаються в усьому світі, в тому числі в розвинених країнах, із тією лише відмінністю, що чим старіша держава та її політичний лад, тим меншого впливу зазнає державний апарат від соціально неконструктивного інформаційного потоку. Рух «жовтих жилетів» у Франції, масові протести проти проявів расизму у США мало вплинули на державний апарат, правоохоронні органи працювали в цих країнах виважено та в межах правової системи. У більш «молодих демократіях» подібні акції закінчуються відставками урядів, змінами в державних органах, дестабілізацією публічної безпеки поряд із неможливістю та небажанням правоохоронних органів брати ситуацію під контроль.

Наступним фактором негативного впливу інформації на діяльність держави є неможливість оперативної та, головне, правдивої персоніфікації джерела (суб'єкта створення та поширення) інформації, що накладається на можливість поширення інформації в нових формах, наприклад, під час персонального спілкування осіб у загальнодоступних ресурсах (інтернет-блогах, соціальних мережах, месенджерах тощо). Інформаційний вплив таких ресурсів не менший, ніж вплив телебачення та радіо. У сучасному світі інформація стає зброєю, яка має більш потужний вплив на країну-мішень, ніж звичайна зброя. І головне, країна-агресор може взагалі не вести прямого воєнного зіткнення із країною-жертвою, весь негативний вплив здійснюється силами місцевого населення.

У таких соціально-правових умовах окремі країни створюють цілі структури як для захисту від шкідливого інформаційного впливу, так і для здійснення такого впливу (кібервійська, фабрики ботів тощо). Задовго до подій 2013–2014 рр. науковці звертали увагу на те, що інформаційна зброя має найбільшу вибірковість, можливість вражати і необхідну масштабність. Це пояснюється такими властивостями інформаційної сфери, які кардинально відрізняють її від інших компонентів життєвого середовища: невичерпністю та відновлюваністю інформаційних ресурсів; можливістю їх швидкого копіювання з високим ступенем достовірності; можливістю перемі-

щення великих обсягів цих ресурсів практично без втрат, з високою швидкістю та на величезні відстані; компактністю джерел і носіїв інформації; миттєвою, але безкровною реакцією (відгуком) інформаційної сфери на дію, що важко ідентифікується (відносно джерела), тощо [3, с. 33]. Підтримуючи точку зору вітчизняних науковців, варто зазначити, що захист людини, її часу, витраченого на споживання інформації, – це основне як у забезпеченні інформаційної безпеки держави, так і в підтриманні довіри населення до правоохоронної системи.

Слід погодитися з тим, що існуюча в Україні нормативно-правова база в основному орієнтована на питання захисту інформації через обмеження доступу особи до певного виду відомостей. Однак залишаються відкритими питання попередження негативного впливу інформації, яка не має характеру відомостей з обмеженим доступом. Дійсно, основною проблемою є балансування між свободою доступу до інформації про діяльність органів влади та необхідністю її обмеження з метою належного виконання правоохоронних функцій державними органами. Забезпечення балансу між інформаційною свободою та безпекою життєдіяльності залежить від рівня культурного й економічного розвитку суспільства, інформаційної зрілості споживачів такої інформації. Для вирішення подібних проблем потрібен системний нормативно-правовий механізм, який забезпечуватиме, з одного боку, захист інформаційних прав і свобод, а з іншого, – захист інтересів держави та суспільства від негативного інформаційного впливу.

Висновки

Таким чином, можна визначити основні фактори негативного впливу інформації на діяльність державних органів, у тому числі правоохоронних. Це зміна характеристик інформаційного потоку (змісту новин і розважальних шоу), політико-інформаційна незрілість українського суспільства, неможливість оперативної та правдивої персоніфікації джерела поширення інформації.

Виокремлення таких факторів дозволить розробити та науково обґрунтувати правові механізми зменшення або нівелювання їх шкідливого інформаційного впливу на діяльність органів влади, державний суверенітет та забезпечення правопорядку в країні.

Список бібліографічних посилань

1. Панова І. В. Актуальні питання реформування інформаційного законодавства. *Право і Безпека*. 2010. № 5 (37). С. 95–98.

2. Панова І. В. Захист особи від впливу шкідливої інформації в контексті інформаційної безпеки України. *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. 2010. № 2 (4). С. 35–38.

3. Лисенко О. О. Правові аспекти захисту суспільства від негативного інформаційного впливу. *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. 2010. № 2 (4). С. 31–34.

Надійшла до редколегії 07.09.2020

СЕНЧУК И. И. PR-АСПЕКТ И ОСНОВНЫЕ ФАКТОРЫ НЕГАТИВНОГО ВЛИЯНИЯ ИНФОРМАЦИИ НА ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНЫХ ОРГАНОВ

Исследована современная практика распространения информации о деятельности органов власти, в частности в правоохранительной сфере, с целью выяснения роли и влияния информации о деятельности правоохранительных органов на повышение их авторитета и доверия среди населения, а также на обеспечение надлежащего выполнения правоохранительных функций соответствующими должностными лицами. Выделены и охарактеризованы три основных фактора негативного влияния информации на деятельность правоохранительных органов. Исследование таких факторов позволяет разработать и научно обосновать правовые механизмы уменьшения или нивелирования их вредного информационного воздействия на деятельность органов власти, государственный суверенитет и обеспечение правопорядка в стране.

Ключевые слова: информация, вредная информация, негативное влияние вредной информации, информационная безопасность государства, правовые способы защиты от воздействия вредной информации, информационная безопасность.

SENCHUK I. I. PR-ASPECT AND THE MAIN FACTORS OF NEGATIVE IMPACT OF INFORMATION ON THE ACTIVITIES OF LAW ENFORCEMENT AGENCIES

The current practice of disseminating information about the activities of public authorities, in particular within law enforcement sphere, has been studied. The main methods of dissemination of public information about the activities of state agencies, the content of such information, the context of submission of information messages, the time of dissemination and the main target audience of information consumers have been analyzed. The social effect of information dissemination, the duration of the information background of the message and the aftereffect of the information were subjected to additional monitoring. The main purpose was to clarify the role and impact of information on the activities of law enforcement agencies to increase their authority and public confidence and to ensure the proper performance of law enforcement functions by the relevant officials.

As a result of the study, the author, for the first time, has identified and characterized the main factors of negative impact of information on the activities of law enforcement agencies taking into account the current problems of state building in Ukraine, namely: change in information flow characteristics – news content, predominance of negative examples in government activities over reports about positive practices, distribution of political entertainment shows with the participation of current state officials); political and informational immaturity of Ukrainian society, which does not allow to adequately respond to the dissemination of false information and to be critical of its content; the impossibility of prompt and truthful personalization of the source of information dissemination due to the anonymity of distributors and the policy of confidentiality of information resources.

The study of such factors allows to take into account their specificity in the dissemination of information about the activities of state law enforcement agencies by press services and individual officials, to develop and scientifically substantiate legal mechanisms to reduce or eliminate their harmful informational impact on government activities, state sovereignty and ensuring law and order in the country. This should allow further development of practical recommendations and instructions for law enforcement officials on the procedure for disseminating information about the daily activities of law enforcement agencies, emergencies both on the territory of the unit and with the participation of its officials.

Key words: information, harmful information, negative influence of harmful information, information security of the state, legal ways of protection against harmful information, information security, a threat.